

Programma 'Gebeiteld'

Symposium Rijksdienst voor de Monumentenzorg

over natuursteen in de monumentenzorg

woensdag 14 november 2001

Koninklijk Instituut voor de Tropen in Amsterdam

- 09.00-09.45 Ontvangst, inschrijving, koffie
- 09.45-09.50 *Openingswoord*, door **Livia Verstegen**
Drs L. Verstegen is directeur van Bureau Verstegen & Stigter Culturele Projecten
- Deel 1** **Historische betekenis en toepassing, hergebruik en vervanging van natuursteen bij monumenten; wat zijn de eigenschappen, het hoe en waarom van verval; methoden van aanpak.**
- 09.50-10.00 *'Steen en been'*, door **Evert Jan Nusselder**
Inleiding op het symposium. Waar gaat het om, waar zit de pijn en waar de vreugde bij stenen monumenten?
Ir. E.J. Nusselder is hoofd van de afdeling Instandhoudingstechnologie, RDMZ
- 10.00-10.30 *'Steen op de korrel'*, door **Wim Dubelaar**
Wat is natuursteen? Wat zijn de materiaalkenmerken en hoe kom je erachter of je goed of fout zit met het oorspronkelijke materiaal of de beoogde vervanger?
De materiaal-expert aan het woord over de eigenaardigheden van het materiaal en over de methoden om daarover meer te weten te komen.
Drs W. Dubelaar is als geoloog/gesteentedeskundige verbonden aan het Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen van TNO
- 10.30-11.00 *'Gehouwen uit kalk en zand'*, door **Frank Doperé**
Uit het Belgische Gobertange stamt een witgelige zandige kalksteen die daar en in Nederland zeer ruime toepassing vond. De eigenaardigheden van Gobertangesteent, of witte Belgische steen, met zijn kenmerkende toepassingen in de middeleeuwse bouwkunst.
Dr. F. Doperé is expert op het terrein van de middeleeuwse architectuuren steentoepassing in België
- 11.00-11.30 *Koffiepauze*

- 11.30-12.00 *'Eerste Steen?'*, door **Lex Bosman**
 Over hergebruik van ouder materiaal bij monumenten; de verrassingen en dwaalsporen die ons dat oplevert. Een illustratie van opmerkelijke her-toepassing van oud steenhouwwerk in Italië en in ons land. De risico's van mis-interpretatie en onderwaardering.
Dr.A.F.W. Bosman is docent geschiedenis van de bouwkunst aan de Universiteit van Utrecht
- 12.00-12.30 *'Niets doen, hoe doe je dat?'*, door **Pier Terwen**
 De smalle weg naar een juiste behandeling van steenhouw- en beeldhouwwerk in natuursteen. Er zijn zeer veel valkuilen voor de 'zorger' voor monumentaal erfgoed. Zonder kennis van zaken en zonder ambitie om het goed te doen is natuursteenrestauratie niet mogelijk. Vaak is het de kunst om ingrijpen achterwege te laten.
Drs. P.A. Terwen is adviserend restaurator en kunsthistoricus
- 12.30-14.00 *Lunch*
Prijsvraag 'Natuursteen-herkenning', door **Jacobus Woudsma** (KIT) en **Hendrik Jan Tolboom** (RDMZ)
 Symposiumgangers kunnen tijdens de lunch meedoen aan een kennisprijsvraag over natuursteen door het gebouw van het Koninklijk Instituut voor de Tropen. Het KIT kent in zijn interieurs - met name in de hal - een grote diversiteit aan toegepaste natuursteensoorten. De uitslag van de wedstrijd volgt later in het programma.
- Deel 2** **Aanpak in de praktijk. Weet wat je wilt. Wat is er nodig om kwaliteit te maken bij het monumentenbeheer. Wat is er van de 'markt' te verwachten en hoe kijkt de RDMZ daar tegen aan.**
- 14.00-14.15 *'Gebeiteld'*, film van Henk Augustijn
 Het kwaliteitstraject bij natuursteen in de monumentenzorg in beeld gebracht.
H. Augustijn maakt culturele videoproducties
- 14.15-14.45 *'Tuf in de schooltas'*, door **Adriaan Seelen**
 Opleiding tot steenhouwer uiteengezet. Met welke bagage gaat de jong opgeleide steenhouwer de praktijk in en hoe verhoudt zich dat tot de eisen die het historisch natuursteenwerk stelt? Wat leert men nu en straks bij het natuursteen-opleidingscentrum en wat betekent dat voor de restauratie-praktijk?
A.J.M. Seelen is namens het instituut Gildevaart docent aan het Opleidingscentrum Natuursteen in Utrecht

- 14.45-15.15 *'Steen voor steen'*, door **Sander Schellevis**
Het begint met goede werkvoorbereiding. Een project wordt alleen steengoed als alle benodigde kwaliteitsstappen bij opname, tekenwerk, borderellen en uitvoerings-begeleiding ook werkelijk worden gezet.
S. Schellevis is particulier adviseur op restauratie-en natuursteengebied
- 15.15-15.45 *'Des aanstoets of der wijzen'*, door **Hendrik Jan Tolboom**
Teloorgaand oud werk moet worden vervangen of hersteld. Welk materiaal kiezen we dan en wat is de betekenis van de bewerking voor de keuze. Bepaalt de bewerking de keuze niet zelf? Hoe leggen we in bestekstermen vast wat het monument en wij willen?
Drs. H.J. Tolboom is beeldhouwer/steenhouwer en medewerker Instandhoudingstechnologie, RDMZ
- 15.45-16.15 *Theepauze*
- 16.15-16.35 *'Sluitsteen'*, door **Evert Jan Nusselder**
Samenvatting en slotsom van de dag. Wat hebben we nu opgestoken en wat wordt de koers van de RDMZ op natuursteengebied? Welke rol is daarin weggelegd voor de symposiumgangers?
- 16.35-17.00 *Afsluiting en prijsuitreiking*, door **Fons Asselbergs**
Beleid van RDMZ met betrekking tot de kwaliteit van de praktische monumentenzorg. Het omgaan met natuursteenwerk houdt rechtstreeks verband met het algemeen monumentenbeleid en andersom. Wie behoort de steen der wijzen toe in de zaal?
Prof. drs. A.L.L.M. Asselbergs is directeur van de RDMZ
- 17.00-18.00 *Aangeklede borrel*